

Nr 233.

Av fröken **Vinge** och herr **Larsson** i Stockholm, om undanröjande av vissa tekniska hinder för utövande av rösträtt vid allmänna val.

I de länder, där fria val ännu kunna bedrivas, betraktas ofta valdeltagandet som en mätare på medborgarnas värdesättning av sina fri- och rättigheter. Om vissa medborgare, som önska utöva sin rösträtt, måste avstå därifrån på grund av tekniska hinder av ett eller annat slag, framstår detta helt säkert för dem som en allvarlig orättvisa. Icke minst av denna anledning är det samhällets oavvisliga plikt att se till, att sådana tekniska hinder för valdeltagandet så vitt möjligt undanröjas.

Då det gäller möjligheterna för *sjuka* att utöva sin rösträtt måste visserligen till en början framhållas, att då frågan om införandet av medborgarkort för närvarande ställts på framtiden, tiden knappast nu kan anses mogen för en utökning av möjligheterna att rösta genom ombud. Däremot kvarstår fortfarande önskvärdheten av att tillfälliga postanstalter för röstning på valdagen inrättas vid ett ökat antal sjukvårdsinrättningar. I sitt utlåtande nr 22 vid 1949 års riksdag yttrade konstitutionsutskottet, att »det torde kunna förväntas, att Kungl. Maj:t tar under övervägande, huruvida icke tillfälliga postanstalter av nu avsett slag böra inrättas i ökad utsträckning». Anledningen, varför utskottet icke i stället för detta allmänna uttalande föreslog riksdagen att rikta en direkt hemställan i frågan till Kungl. Maj:t, angives icke i utlåtandet.

Även i fråga om möjligheterna att *rösta utom riket* inskränkte sig utskottet till ett allmänt uttalande, enligt vilket utskottet förväntade, att i den mån behov av ytterligare röstavlämningsställen förefunnes Kungl. Maj:t komme att tillgodose dessa, när så befunnes möjligt. Gentemot detta bör emellertid framhållas, att bland de svenska medborgare, som vistas utomlands under sådana förhållanden, att de fortfarande äro röstberättigade i hemlandet, åtskilliga äro bosatta på sådana orter i utlandet, att de icke kunna uppsöka någon svensk beskickning eller något sådant konsulat, där röstmottagning är anordnad. Behovet av en utökning av antalet sådana röstmottagningsställen torde med hänsyn till dessa svenskars ofta starka önskan att få utöva sin rösträtt vara ovedersäglig. Även om det är förenat med vissa svårigheter att företaga en sådan utvidgning, torde det dock böra undersökas, om icke röstmottagning kunde anordnas exempelvis vid större missionsstationer, eventuellt i form av tillfälligt upprättade oavlönade konsulat. Med hänsyn till flygtrafikens snabba utveckling under de senaste åren torde svårigheterna att i tid få fram valesdlarna till vederbörande myndighet i hemlandet vara väsentligt mindre nu än för endast

några få år sedan. Riksdagen bör icke nöja sig med att intaga en avvaktande hållning utan hemställa till Kungl. Maj:t om åtgärder jämväl i detta hänseende.

Även vid röstning på postanstalt inom riket möta stundom vissa svårigheter. För en kategori av medborgare, nämligen den nomadiserande lappbefolkningen, kunna de med renskötseln sammanhängande förhållandena medföra svårigheter att på valdagen infinna sig i vallokalen inom distriktet eller å postanstalt. Förhållandet kan anses analogt med de med yrkesutövningen sammanhängande svårigheterna i detta hänseende, som redan beaktats i vallagarna i fråga om vissa befattningshavare vid kommunikationsverken m. fl. I likhet med dessa yrkesutövare borde den nomadiserande lappbefolkningen ha rätt att rösta på postanstalt före valdagen. Det torde böra ankomma på länsstyrelserna att efter lappfogdarnas hörande avgöra, vilka personer som skola anses ha denna rättighet. En ändring av vallagen är därvid erforderlig.

Åt länsstyrelserna borde även anförtros avgörandet i en annan med röstning på postanstalt sammanhängande fråga. För närvarande gäller, att röstning på valdagen i regel ej är tillåten på postanstalt inom den ort där väljaren är bosatt. Tolkningen av begreppet ort synes emellertid vara varierande. Konstitutionsutskottet säger härom i sitt ovannämnda utlåtande: »Enligt vad utskottet under hand inhämtat, ha förevarande bestämmelser av de postala myndigheterna såvitt rör landskommuner så tillämpats, att med ort förståtts samhälle med tätare bebyggelse jämte landsbygden närmast däromkring. Inom vidsträckta landskommuner ha väljare därför haft möjlighet att rösta å postanstalt, under förutsättning att postanstalten icke är belägen vare sig inom det valdistrikt eller inom det tätortsområde, som väljaren enligt röstlängden tillhör.»

Det kan icke anses tillfredsställande, att tolkningen av vallagens bestämmelser i detta avseende anförtros de postala myndigheterna. Det torde i stället böra ankomma på länsstyrelserna att envar för sitt län utfärda erforderliga detaljföreskrifter och införa dem i länskungörelserna till under rättelse för såväl väljarna som de postala myndigheterna. Visserligen lærer det i samband med 1948 års val endast i ett mindre antal fall ha förekommit, att länsstyrelse kasserat valsedel/försändelse av den anledningen, att väljaren icke ägde rätt att å valdagen rösta på postanstalt inom hemkommunen. Å andra sidan saknas uppgifter om det antal fall, då röstmottagaren av samma anledning icke ansett sig böra mottaga sådan valsedel/försändelse och väljaren därför icke kunnat utöva sin rösträtt.

Den officiella statistiken över riksdagsmannavalen visar, att antalet kasserade röster år 1948 utgjorde 3 % av de inför röstmottagare avlämnade mot 0,4 % av samtliga avgivna röster. Bland poströsterna hade två tredjedelar kasserats av den anledningen att valsedeln icke upptog något giltigt namn. Valstatistiken bekräftar sålunda den ofta gjorda iakttagelsen, att de som rösta annorstädes än i det egna valdistriktet i ganska stor ut-

sträckning avlämna valsedel för den valkrets, där de befinna sig vid val- tillfället, även om de äro hemmahörande i annan valkrets. Det bör även observeras, att i Stockholms län öfver 2 000 valsedlar kasserats vid 1948 års val. En stor del av dessa lära ha avsett Stockholms stad. Risken för sådana misstag skulle säkerligen avsevärt minskas, om i vallagen kunde införas en bestämmelse av innebörd, att valsedel nederst *skall upptaga valkretsens namn*. Om bestämmelsen göres fakultativ eller obligatorisk är därvid av underordnad betydelse, då en sådan beteckning säkerligen skulle utsättas på flertalet valsedlar, om blott lagen medgäve detta.

Slutligen böra också de olägenheter beaktas, som det nuvarande till- vägagångssättet vid *utfärdandet av röstlängsutdrag* stundom medför. Medan i städerna sådant utdrag utfärdas av den magistraten därtill förord- nar, skall i landskommun utdrag utfärdas av valnämndsordföranden i vederbörande valdistrikt. Ansökan ställes antingen till utfärdaren eller till kommunalnämndens ordförande. I landskommuner, som omfatta flera valdistrikt, händer det ej sällan, att en väljare sänder sin ansökan om röstlängdsutdrag till ordföranden i något annat valdistrikt än det, där han är upptagen i röstlängden. Med den långsamma postgång, som ofta är rådande i dessa kommuner, kan det lätt inträffa att expedieringen för- dröjes åtskilliga dagar, i synnerhet som åtskilliga av valnämndsordföran- dena torde vara upptagna av förvärvsarbete om dagarna och sålunda endast kunna ägna sig åt valärenden på sin fritid. Särskilt i kommuner med livlig omflyttning är det ofta svårare för valnämndsordföranden än för exempelvis en befattningshavare vid det kommunalkontor, som alltid torde finnas i en sådan kommun, att konstatera rätt hemvist för en person med ofullständig ansökan och att expediera utdraget i tid, även om det begärts endast några få dagar före valet. I vissa kommuner skulle det därför vara till fördel för allmänheten, om utfärdandet av röstlängdsut- drag kunde anförtros annan person än de olika valnämndsordförandena. Avgörandet torde böra träffas av vederbörande länsstyrelse på framställ- ning av det organ, som utövar kommunens beslutanderätt. Konstitutions- utskottet uttalade förledet år i sitt utlåtande nr 17, att 1944 års vallags- sakkunniga öfvervägt om icke avlämnandet av röstlängdsutdrag borde er- sättas med företeende av medborgarkort. Då som ovan nämnts frågan om utfärdandet av medborgarkort synes komma att ställas på framtiden, torde något bärande skäl icke finnas för att avvisa ett förslag om att utfärdan- det av röstlängdsutdrag må kunna anförtros annan person än valnäm- ndens ordförande i de landskommuner där så befinnes lämpligt.

Med stöd av det ovan anförda hemställas,

att riksdagen ville besluta

dels hemställa till Kungl. Maj:t

att tillfälliga postanstalter för röstning på valdagen in- rättas vid ett ökat antal sjukvårdsanstalter,

att röstmottagning anordnas i ökad utsträckning på utländska orter samt

att klara och enhetliga bestämmelser utfärdas rörande de fall då röstning å valdagen må kunna tillåtas på postanstalt inom hemkommun,

dels införa sådana ändringar i lagen om val till riksdagen och kommunala vallagen, att

A. den nomadiserande lappbefolkningen i likhet med vissa andra yrkesgrupper erhåller rätt att före valdagen rösta å postanstalt,

B. beteckning för valkrets må kunna anbringas nederst å valsedel,

C. utfärdande av röstlängdsutdrag i landskommun i vissa fall må kunna anförtros annan person än valnämndens ordförande.

Stockholm den 26 januari 1950.

Margit Vinge.

Yngve Larsson.
